

Esteban Zazpi de Vascos

(1746 ? – 1817 ?)

Spanyol-portugál, egészen pontosan ibér dalköltő. Zsoldos, kincskereső, forradalmár, csempész, geográfus, szélhámós, több mint szabadszájúnak nevezhető röplapíró, örök békétlen, mindenkivel tengelyt akasztó, összevesző ponyvahős, akinek még pontos születési helye- és ideje sem ismert. Az 1746-os dátum is csak egyik írásának a keletzése alapján valószínűsíthető, amelyből azt tudjuk meg, hogy betöltötte az ötvenet és VI. Ferdinánd uralkodás alatt látta meg a napvilágot. Bár verseinek keletzése alapján sem lehetünk semmiben biztosak. Baszk származású volt, hisz a neve ezt eléggé egyértelművé teszi: a Zazpi de Vascos vezetéknev (amely lehet felvett írói álnév is), annyit jelent, mint Hét-Hetedik Baszk (a zazpi baszkul hetet jelent s a spanyolok a baszkokat vascosnak nevezik). Egyaránt írt spanyolul gallego-portugálul, az Ibér félsziget valamennyi nyelvjárását ismerte, de kecsuálul is tudott. Baszk nyelven írott szövege eddig még nem került elő, de verseiben többször hivatkozik szülőföldjére, származására. Gondolhatunk arra, hogy már zsenge gyermekkorában kiszakadt a baszk környezetből, az is lehetséges, hogy árva volt, talán valamelyik szerzetesrend lelece házában nőtt fel. Tanulmányairól sincs biztos adat, de néhány keletzés, lábjegyzet alapján arra következtethetünk, hogy megfordult a córdobai, salamancai univerzitások környékén. Hosszabb időt töltött Toledóban, mint katoná, ahonnan többször megszökött, Portugáliában bujkált, biztos elfogták, mert vagy rabként, vagy büntető századi katonaként, bourbonházi III. Károly uralkodása idején került ki az Újvilágba. Szolgált az Új Granadai és a La Plata-i Alkírályságok hadseregeiben, igaz, nem sokáig. Biztos onnan is megszökök, még talán fővesztésre is ítélik. Nem tudunk biztosan semmit, csak annyit, hogy ott van a történelem sűrűjében, serény részese a latin-amerikai függetlenségi harcoknak. Az 1780-as évek már az utolsó inka király leszármazottja, José Gabriel Tupac Amaru felkelő seregei környékén találják, de ott van Miranda tábornok, majd Bolívar csapataiban is, részt vesz az El Libertador 1813-as caracai bevonulásán, a cartagenei vesztés csatájában meg is sebesül. Hányódott a potosi-i ezüstbányák környékén, csempészett aranyat, gyarmatárut, embert, irtott erdőt, hittérítők nyomán eljut a legeldugottabb indián falvakba. 1815–17 táján az Amazonas őserdőiben nyoma vész.

Bizonyos, hogy nem róla lehet megmintázni a rettenthetetlen hős szobrát, hisz ha hinni lehet a róla feljegyzett legendáknak, pletykáknak, még útonállásra is adta a fejét, nem volt idegen a kártyabarlangok, bordélyházak világában sem, talán néhány árulásnak is részese lehetett. Katonának sem volt a legkiválóbb, hisz ha szerét ejthette, mindig megszökött, nem csak a kaszárnyákból, hanem a harcok sűrűjéből is. Úgy hisszük, hogy a túlélést kereste minden áron. Hányódásai során eljutott Dél-Amerika szinte minden tájára. Megfordult La Pazban, Limában, Cuzcoban, Macondóban, Bogotában, Oxyhuatwandzán, Trujilloban, Caracasban, Belémbeben, de az Antillákon, Mexikóban is hagyott nyomokat. Szédelgéseinek helyszínei számtalanok, életét verseinek, írásainak keletzése alapján (már

amelyiket keltezi), amolyan puzzle-szerűen lehet összerakni, de rengeteg a fehér folt. Nincs összegyűjtött mű, feldolgozott életút. Csak egy bizonyosság van: szövegeinek állandó műzsája egy córdobai illetőségű hölgy (vagy hölgyek), a titokzatos szenyóra, donna D., (Dolores, Deborah, Diana?) akit hol Amaryllaként, hol Fekete Liliomként emleget. Egyik Santiago de Compostelában keltezett dalában Szent Ferenc lányának nevezi, ami azt sejteti, hogy a hölgynek köze volt a klarisszákhoz, dél-amerikai találkozásai során keletkezett verseiben is vannak ilyen jelzések, bár szinte biztosra vehető, hogy a hölgy ideig-óráig férjzett volt. Máshol viszont ordináre módon lekurvázza, bordélyházi szukának nevezi, poklok mélyére átkozza. Néhány töredékből az is kitűnik, hogy talán a hölgy miatt szökött meg, szándékoltan került a fegyencszállítmányba, hogy eljusson az Újvilágba, bár fordítva is történhetek e „párviadal” eseményei. Nem kizárt, hogy a hölgy hajózott utána. Semmit sem tudunk biztosan. Csak egy igaz: műzsánk (műzsák?) feltűnik dalnokunk kalandos életének legtöbb helyszínén. Meglehet, hogy az ő élete is épp oly veszélyekkel és veszteségekkel teltett, a túlélést kereső szenvedély és szenvedés volt. Hogy ennek a kapcsolatnak voltak-e boldog, beteljesedett pillanatai, nem lehet tudni. Talán egy középszerű latin-amerikai ponyva az egész.

Don Esteban (így írt alá) műveinek egy töredékére a nyolcvanas évek elején találtam rá a tordai ferences kolostor padlásán egy egérrágta papírcsomag kibontásakor. Szerzetes nagybátyám szerint állítólag egy Pacho Benignusz nevezetű szerzetes hagyatékából került ide, aki misszionáriusként a XIX. század végén Dél-Amerikát is megjárta. Azóta dél-amerikai magyar ismerőseim is küldtek nyersfordításban Zazpi verseket, aki tulajdonképpen egy nagy utánzó volt, hisz számos irománya elején hivatkozik nagy elődjei valamelyikére és megjelöli a versformát is. Nem szuverén költészet ez, de egyfajta bűbáj lengi át. Az örökös hiányról, a mérhetetlen sóvárgásról, az élet hiábavalóságairól, az elmúlásról, a szerelem sivatagjairól, a vágyakozásról, honvágyról, hazavesztésről, a lehetetlenről, születésről, halálról üzennek szövegei. Akár kortársunk is lehetne.

FERENCZES ISTVÁN